

העבר הוא ארץ רחוקה

מאת רות אשל

You and I are past our dancing days.

W. Shakespeare, "Romeo and Juliet", Act One

כאשר הוזמנה מרי סקיפינג (Mary Skeaping), שהיתה אסיסטנטית של נינט דה ולואה (Ninette de Valois), להיות מנהלת אמנותית של באלט האופרה של שטוקהולם, השתנתה שיטת ההוראה. במקום השיטה הרוסית שאהב, נאלץ ללמוד את שיטת צ'קטי. "היה לי קשה, כי אני גבוה, וזה היה מאוד מהיר. שנאתי כל רגע. לא היתה לי ברירה. הייתי צריך לעשות ולשתוק", מספר קאי. למרות שלא הראתה זאת כלפי חוץ, הבחינה גם מרי סקיפינג בכשרונו, וב-1958 נשלחו קאי סלינג ומריאן אורלנדו לסיום קונצרטים במוסקווא, בריגה ובקייב, במסגרת שיתוף-פעולה אמנותי בין ברית-המועצות לשוודיה. "הוורחנו כל כך הרבה רובלים, אבל לא היה מה לקנות שם. כמה קוויאר אפשר כבר לאכול?" בסיום הסיום, שהיה אחד הראשונים של אמנים מהמערב בברית-המועצות, חזרו לשטוקהולם, וכפי שקרה כבר בעבר, הוחזר שנית לרקוד תפקידים זוטרים בקורדה באלט.

אבל לא לאורך זמן נשאר תקוע שם. המזל האיר לו פנים, כאשר עוד באותה שנה הוזמנו בריל גריי (Beryl Grey) וג'ון פילד (John Field), סולני הבאלט המלכותי הבריטי, להופיע בבאלט אגם הברבורים בשטוקהולם. הבלרינה הבחינה ברקדן הבלונדי יפה-התואר, שהיה גם גבוה משאר הרקדנים בלהקה. במהלך החזרות נקע ג'ון פילד את הרגל, ובריל גריי הביעה את המשאלה לרקוד עם הרקדן הצעיר, שכבר קודם לכן הבחינה בו. "רקדנו וזה היה מאוד מוצלח. למה קיבלתי את התפקיד? היו רקדנים טובים ממני, אבל אני הייתי הכי גבוה ובריל גריי היתה מאוד גבוהה." הביקור הסתיים, וקאי חזר לרקוד בקורדה-באלט. המעברים הפתאומיים השפיעו עליו קשות. התסכול להיות רקדן זוטרי וההתרגשות שליוותה אותו כשרקד תפקידים ראשיים, נוסף לאווירה התחרותית ומלאת הקנאה האופיינית לבית-אופרה, השפיעו על התנהגותו. "היה קשה לעבוד איתי. תמיד הייתי נגד מישהו... קפריזי... נורא! הייתי ידוע כילד הרע... תמיד קיבלתי קנסות."

כעבור מספר חודשים הגיע מברק מנינט דה ולואה ובו שאלה, אם קאי סלינג מעוניין לרקוד עם בריל גריי בעונה הבאה בקובנט גארדן. "הסתכלתי והסתכלתי במברק וחשבתי שזה לא ייתכן... התנאים... סכום השטרלינג העצום שהציעו לי... והם עוד שואלים אם אני מעוניין..."

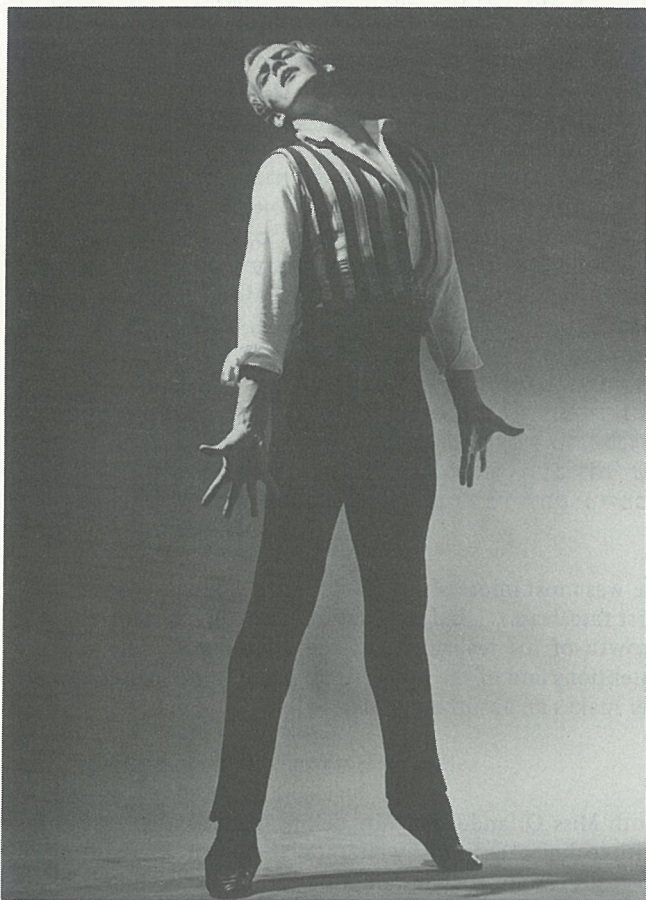
מרי סקיפינג נענתה לבקשת נינט דה ולואה והסכימה לשחרר אותו מהחווה שלו למשך העונה הקרובה. הרקדן

בימי הקיץ החמים, בזכות החופש הגדול, משדרת הטלוויזיה שלנו תוכניות מחול מדי שבוע. באחד הבקרים שודר הבאלט "קופליה". את תפקיד פראנץ, הבחור הכפרי המחזר אחרי סוואנילדה ומתאהב, בעצם, בבובה קופליה, רקד גבר גבה קומה, בלונדי, בעל פנים המשנות את הבעתן בתדירות גבוהה. הוא הזכיר לי את קאי לוטמן, כיום מנהלו של המרכז למחול בבית-רוטשילד בחיפה, שהיה מורה ומנהל אמנותי של "בת-שבע", והופיע באחרונה בכמה מהצגות התיאטרון העירוני של חיפה.

האם זה באמת קאי שלנו? ברשימת המשתתפים, בסוף המשדר, הופיע השם Caj Selling.

רק מעטים בארץ יודעים שקאי ליטמן המוכר לכל אינו בעצם אלא הרקדן קאי סלינג, שהיה אחד הכוכבים הבינלאומיים של הבאלט הקלאסי בשנות החמישים והשישים. הקריירה העשירה שלו השתרעה על-פני יבשות, עם מיטב להקות הבאלט הקלאסי במערב, ושמו קשור בשמן של הבלרינות המפורסמות ביותר של התקופה. "אף פעם לא תכננתי שום דבר, לא יומתי, הדברים פשוט קרו לי", מספר קאי. אבל כדי שדברים יקרו בעולם התחרותי של הבמה צריכים להיות מצוינים, והביקורות הנלהבות של מיטב המבקרים בעולם מעידות, שאכן כזה היה קאי. הוא מוכר בארץ כמי שהקים, יחד עם ליא שוברט, את המרכז למחול בחיפה, כמנהל לשעבר של להקת "בת-שבע", מורה בלהקות "בת-דור" ו"להלהקה הקיבוצית", וכיום כמנהל בית-הספר לאמנות המחול בבית-רוטשילד שבמרכז הכרמל.

קאי לוטמן נולד ב-1935 בשטוקהולם, למשפחה של יהודים שהגיעו לשוודיה מפולין. אימו נפטרה כשהיה בן 10. הלימודים בבית-הספר לא עניינו אותו. הוא שיחק בתיאטראות לנוער וחלם להיות שחקן. כששמעה דודתו שנערכים מבחני כניסה לילדים ללמוד באלט בבית-האופרה המלכותית, חשבה שזו דרך להגיע לבמה. היא לקחה אותו למבחנים, וקאי התקבל למרות שהיה כבר בן 13. לצורכי הבמה אימץ את השם סלינג, שהיה קיצור של ולינגר, שם המשפחה של אימו. נינה ואלברט קוסלובסקי, שהיו רקדנים ומורים מצוינים מבאלט ריגה, שברחו מהנאצים והגיעו כפליטים לשוודיה, הבחינו בכשרונו של קאי, ובגיל 17 נתנו לו לרקוד את התפקיד הראשי בבאלט רימונדה. כשהסתיימה העונה, הוחזר לקורדה-באלט.

בתפקיד ז'אן המשרת, ב"העלמה יוליה", ABT, 1961

הלהקה. לרקדן הצעיר הרוטן הסבירה, שעליו לבנות את השם שלו כרקדן סולן מעולה, ולא רק כבן-זוג של בלרינה מפורסמת. הוא צעיר מכדי להתנתק מלהקת-הבית שלו ולנדוד בעולם, מבלי שיהיה לו לאן לחזור. היא סיימה בנימוס ובפסקנות: "אתה עדיין לא אריק ברון", שלפני שנורייב הגיע למערב, נחשב בעיני רבים לרקדן הקלאסי הטוב ביותר. קאי נשאר בבית. "אז לא הבנתי את זה ושנאתי אותה... כמובן שצדקה." כדי לקדם את התפתחותו כאמן, ואולי גם לפצות אותו על האכזבה, נשלח כעבור שנה לרוסיה, למשך שישה חודשים, להשתלם בבית-הספר על-שם קירוב. המורה הנודע פושקין, שהיה מורם של מקרובה ונורייב, עבד איתו על הרפרטואר הקלאסי ולימד אותו את סודות גדולי המבצעים. בתום ההשתלמות חזר לשוודיה, לבאלט האופרה, רקד את הרפרטואר הקלאסי ועבודות חדשות, כשלצידו הבלרינה השוודית המצוינת מריאן אורלנדו.

כעבור שנה החלו מגיעות אליו פניות ממיטב הלהקות בעולם, ביניהם ממוריס בז'אר ומתיאטרון הבאלט האמריקני, שעמד

השוודי הצעיר הגיע ללונדון ב-1959. "בשום אופן אל תספר לאיש שבשטוקהולם אתה רוקד בקורדה-באלט", התחננה לפניו הבלרינה בריל גריי, שהציגה אותו לפני העיתונות כ"כוכב הבאלט השוודי". הוא היה הרקדן הזר הראשון שהוזמן להופיע בקובנט גארדן, עוד לפני אריק ברון ורודולף נורייב, ובואו זכה בסיקור נרחב בעיתונות. במשך שמונה חודשים רקד בבאלט המלכותי האנגלי בתפקידים ראשיים ביפהפייה הנמה, אגם הברבורים וג'זל. נינט דה ולואה אהבה אותו, וקאי מספר שהיתה אומרת לו: "בוא נסיך שוודי שלי ושב עליידי בזמן החזרות." הביקורות היו מצוינות, וכשחזר לשוודיה, התמנה לרקדן ראשי. הסייט שהיה לו לרקוד בקורדה-באלט חלף סוף-סוף.

הבלרינה האנגלית לא שכחה אותו. כעבור מספר חודשים הגיע מבריל גריי טלפון, והיא ביקשה שיצטרף לסיוור בדרום-אפריקה. הרקדן הצעיר התלהב וכבר רצה לארוז מחדש את חפציו ולנסוע, אלא שהפעם התנגדה מרי סקיפינג. היא הזכירה לו שיש דבר כזה שנקרא חוזה והתחייבויות כלפי

עם "הבאלט המלכותי הבריטי", לונדון, 1959

הופיעו על במת-עץ גרועה, שבצידה השני, מעבר למסך מאולתר, התקיימה תחרות כדורסל ושריקות השופט ליוו את הרפרטואר הקלאסי.

משנסתיים הסיום, חזרה הלהקה לניו-יורק, ושם פגש קאי את פגי ואן פרג (Peggy van Praagh), שיסדה את הבאלט האוסטרלי וגייסה כוכבים בינלאומיים להופיע עם הלהקה. כך הגיע קאי סלינג ב-1962 לאוסטרליה. הוא רקד את כל העבודות החשובות של הרפרטואר הקלאסי עם הבלרינה האוסטרלית מרילין ג'ונס (Marilyn Jones). באחד הסידורים חלו רוב הסולנים הגברים, ופגי ואן פרג ביקשה שקאי יחליף את האחרים, וכך נאלץ לרקוד, במשך שבועיים, כל ערב, בתוספת שתי הופעות של אחרי-צהריים, את תפקיד הנסיך בבאלט אגם הברבורים. בשביל לסבך את המצב, היה צריך לרקוד עם הבלריות מרילין ג'ונס וסוניה ארוכה (Sonia Arova), שלכל אחת מהן היתה מהדורה שונה לתפקיד אודט-אודיל.

יום אחד, במופע של אחרי-צהריים, רקד עם מרילין ובערב היה צריך לרקוד עם סוניה. בסוף אחת הסצנות היתה קפיצה של הבלרינה והיה צריך לתפוס אותה באוויר. "אני רואה אותה רצה ואני לא יודע אם הידיים שלי צריכות להיות למעלה או למטה. והיא כבר בדרך... ואני חשבתי שזה למעלה... באיזה אופן שהוא תפסתי את הרגל שלה... היא היתה כבר כמעט עם הסנטר על הרצפה... איכשהו שלפתי אותה חזרה." הקהל עצר את הנשימה. אחרי המופע שאלה אותו מרילין: "מה קרה? איחרת!" היא לא ידעה שרק במזל נגמר הכל בטוב.

קאי נשאר באוסטרליה קרוב לשנה והחליט לחזור לאירופה. בדרך לקח חופשה בהוואי. "שנים-שנים לא היה לי חופש או זמן סתם לחיות. נשארתי ונשארתי ונשארתי. כל שלושה ימים הלכתי לסוכנות-הנסיעות ונשארתי שם שלושה חודשים. לא עשיתי שום-כלום. רק ים... לחיות..."

בפרס פגש את סוניה ארוכה. "אתה רוצה לעשות את קופליה ב-Palm Beach Civic Ballet? שוב אריק ברוך, שהיה צריך לרקוד איתי, לא יכול." עוד באותו שבוע החלו החזרות בפלורידה, כשאליסיה מרקובה היא היועצת האמנותית. ב-1964 חזר לניו-יורק והצטרף שנית אל ה"באלט תיאטר" ורקד עם טוני לנדר את מים ג'ולי, רימונדה והסילפידים. הם יצאו לסיום, וכשהגיעו לפלורידה, ניגשה אליו מנהלת ה"באלט תיאטר", לוסיה צ'ייס (Lucia Chase) וביקשה ממנו שהערב יהיה טוב במופע, כי טוני לנדר חייבת לעזוב ומריה טאלצ'יף (Maria Tallchief) רוצה לראות אותו על הבמה. הוא נפגע. "מה יש? אני לא טוב ממילא? אני סוס או פרה, שהיא צריכה לראות אותי? או שהיא חותמת או לא?" טוני עזבה ובמקומה נכנסה מריה טאלצ'יף, ונוצרה ביניהם ידידות נפלאה. כשהגיעו ללוס-אנג'לס, לקחה אותו לבקר את כל בתיים של כוכבי הוליווד, שהיו החברים שלה.

בהמשך הסיום נפצעה ברגלה והסיום נפסק. "הקהל היה מוכן לקבל רק שמות מפורסמים. הקהל הגיע בגלל השם שלה. היו

להעלות עבודות ישנות וחדשות של בירגיט קולברג. מרי סקיפינג סירבה לשחרר אותו מהחווה, והוא רץ למשרדו של המנהל הכללי ושמע ממנו שנית, שאינו יכול לעזוב, כי יש לו חוזה שעליו חתם לפני זמן קצר. "נכון, חתמתי... אבל לא במקום הנכון... לא במקום המיועד לחתימה, וזה כאילו לא חתמתי," ענה לו קאי. היתה מהומה, קראו לכל המזכירות והתנהלו ויכוח אם האות האחרונה של שמו נוגעת בשטח המיועד לחתימה או אינה נוגעת. בסופו של עניין, החליט לעזוב את האופרה ולנסוע לניו-יורק. להקת ה-A.B.T. העלתה בעונת 1961/2 תשע-עשרה עבודות, ביניהן את, Miss Julie, Moon Reindeer, Eden, מאת בירגיט קולברג (Birgit Cullberg); אטיוד של הרלד לנדר (Harald Lander) וגן הלילך מאת אנטוני טיודור. "הגעתי ל'באלט תיאטר' וזה לא היה קל. היו המון כוכבים טובים וידועים באמריקה... היו אינטריגות על תפקידים." כעבור חודש וחצי נקבע שירקוד את תפקיד ז'אן המשרת בבאלט מים ג'ולי של קולברג, לצידה של טוני לנדר, ונוסף לכך את התפקידים הראשיים בשאר העבודות של בירגיט קולברג. ג'ון מרטין, מבקרו של "ניו-יורק טיימס" כתב:

He was most impressive; in fact, he proved to be an absolutely first rate Jean... His Jean is every inch the servant, and the growth of his realization of the aristocratic Julie's erotic intentions and of the power they place in his hands against her makes an absorbing dramatic line.

טרי ולטר כתב ב"ניו-יורק הרלד טריביון":

Both Miss Orlando and Mr. Selling danced their measures with technical authority but more important, they managed to really excite the viewers' interest... The casting of Miss Orlando and Mr. Selling in a Scandinavian-made ballet seems logical to begin with. As it turned out, it was more than logical. It was a real treat.

רוברט סאבין כתב ב"דנס מגזין":

This was the rawest, most animalistic performance of this work that I have seen, and Miss Lander and Mr. Selling made us feel the terrible power of sexual passion with memorable artistry. Both characterizations were masterful. The rest of the company was also inspired.

עם ה"באלט תיאטר" יצא לסיום מחוף אל חוף, שנמשך שנה וחצי. מלבד הערים הגדולות, שם שהו מספר ימים, היו מגיעים בכל ערב לתיאטרון אחר. "קמים בשמונה בבוקר... נוסעים כל היום... מגיעים בחמש... נכנסים למלון ואוכלים המבורגר... ולתיאטרון... ושיעור... וחזרה והופעה." יום אחד, כשבחוף שלג בגובה למעלה ממטר, הופיעו בקמפוס אוניברסיטאי. אולם הספורט לא היה מחומם, חדרי ההלבשה היו בבניין אחר. רועדים מקור, חצי עירומים, רצו בשלג לבניין הסמוך להחלפת תלבושות. הכוכבים של "באלט תיאטר"

רקדנים מצוינים בלהקה, אבל לא מפורסמים כמותה. זאת אמריקה."

הוא חזר לאירופה. בפריס פגש את טוני לנדר. "מה אתה עושה עכשיו? ביקשו מהטלוויזיה של מינכן שהראלד לנדר יכין עבודות חדשות." הם נסעו לכוואריה, עשו חזרות לבאלט המפורסם אטיוד, והארלד לנדר יצר עבורם פה-דה-ידה חדש. באמצע החזרה פתאום קרס קאי ורגלו נשברה. פלמינג פלינדט מילא את מקומו וקאי חזר הביתה, לאופרה של שטוקהולם. ב־1967 הוזמן לרקוד בבאלט קופליה בסרט שצולם בספרד. (הסרט הוקרן בישראל, בטלוויזיה הישראלית, בסדרת הבאלטים בימי רביעי בבוקר, בחודש אוגוסט השנה).

הקשר לישראל החל בזכותה של אנה ריבקין, סופרת שוודית שכתבה ספרים על ילדים מארצות שונות בעולם. הספר הראשון בסדרה הוקדש לתימנים בישראל. היא התרשמה מלהקת "ענבל", וכשחזרה לשטוקהולם עוררה בקאי את הסקרנות לבקר בארץ. ב־1964 קפץ לביקור קצר. "וזה היה גן-עדן." הוא חזר לשטוקהולם, להופעות בכל העולם, ומדי פעם היה ניגש אל ידידתו הוותיקה ליא שוברט, מייסדת ומנהלת האקדמיה לבאלט (Balettakademien) בשטוקהולם, והיו משוחחים הרבה על ישראל.

ב־1968 החליטה ליא שוברט לעלות לארץ וקאי ליווה אותה. הם הגיעו באונייה לחיפה, הוא נשאר בארץ במשך חודש, ובשלב זה החליט לסיים את החוזה עם האופרה ולעלות לישראל. הוא חיכה להזדמנות מתאימה, כי רצה לסיים את הקריירה שלו במשהו שהוא ממש אוהב, כדי שישאר טעם טוב. ההזדמנות הגיעה עם ג'רום רובינס, שהעמיד את Les Noces. "היחסים היו כל כך טובים ונהניתי כל כך. החלטתי. זהו ולא יותר."

מנהל האופרה ניסה לשכנע אותו שייקח חופשה, אך שלא יתפטר, אך הוא לא רצה להמשיך. הוא היה רק בן 33. "לא רוצה יותר! לא רוצה לשים איפור. לא רוצה להיות נסיך. רציתי לבנות חיים משלי." מכר את ביתו, מסר לחברים בגדים חמים, להם לא יהיה זקוק בארץ החמה, התנער מהשם המפורסם שרכש לו במשך שנים על הבמה, וחזר להיות לוטמן.

הוא הגיע לחיפה והצטרף אל ליא שוברט, שגרה בעין-הוד. למחרת כבר היה בבית-רוטשילד, בבית-הספר שהקימו יחד, כשהם חולמים לעורר את חיפה מתרדמתה.

ב"אגם הברבורים",
הבאלט המלכותי הבריטי